

2026-09-03
KN2026/01744

Klimat- och näringslivsdepartementet

Affärsverket svenska kraftnät
Box 1200
172 24 Sundbyberg

Havs- och vattenmyndigheten
Box 11930
40439 Göteborg

Statens energimyndighet
Box 310
631 04 Eskilstuna

Uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten, Affärsverket svenska kraftnät och Statens energimyndighet att följa upp och analysera arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor

Regeringens beslut

Regeringen ger Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) och Statens energimyndighet (Energimyndigheten) följa upp och analysera arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor. Syftet är att kunna bedöma om genomförandet av den nationella planen för moderna miljövillkor (M2019/01769) och utfallet av de enskilda prövningarna leder till att syftet med planen nås, det vill säga att få en samordnad prövning med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraft i enlighet med propositionen Vattenmiljö och vattenkraft (prop. 2017/18:243).

Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät ska genomföra en uppföljning och analys, inklusive en framtidsblickande analys, av omprövningarnas påverkan på elsystemet. Uppföljningen ska omfatta påverkan på vattenkraftens alla förmågor till följd av miljöförbättrande åtgärder och beskrivs vidare under Närmare om uppdraget nedan.

Havs- och vattenmyndigheten ska samordna arbetet med och redovisningen av uppdraget.

Myndigheterna ska inhämta synpunkter och relevant information från länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet samt ge berörda myndigheter,

regioner samt bransch- och intresseorganisationer möjlighet att bidra i arbetet.

Havs- och vattenmyndigheten ska senast den 1 december 2028 lämna en delredovisning och senast den 1 december 2031 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet). Därefter avser regeringen att ta förnyad ställning till behovet av redovisning.

Om myndigheterna när uppdraget utförs ser indikationer på att omprövningarna riskerar att leda till att riktvärdena för produktionsförlust överskrids, att den nationella elberedskapen försämras eller betydande negativ påverkan på reglerkraften i anläggningar för produktion av vattenkraftsel som är av vikt för elsystemets leveranssäkerhet, ska detta redovisas skriftligen utan dröjsmål så att regeringen får möjlighet att vid behov se över regelverket eller vidta andra åtgärder.

Bakgrund

Den 1 januari 2019 trädde ändringar i miljöbalken om miljöanpassning av vattenkraften i kraft (prop. 2017/18:243, bet. 2017/18:CU31, rskr. 2017/18:383). Enligt 11 kap. 28 § miljöbalken ska det finnas en nationell plan för omprövningar av sådana vattenverksamheter som har tillkommit för produktion av vattenkraftsel. Planen ska ge en nationell helhetssyn i frågan om att verksamheterna ska föras med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Regeringen beslutade en nationell plan för moderna miljövillkor den 25 juni 2020 (M2019/01769).

I propositionen Vattenmiljö och vattenkraft uttryckte regeringen att det behövs en uppföljning för att säkerställa att utfallet av den nationella planen och de enskilda prövningarna inte går emot syftet med planen att få en samordnad prövning med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel (prop. 2017/18:243, s. 174).

Den 9 juni 2022 gav regeringen Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Svenska kraftnät och Energimyndigheten följa upp och analysera arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor (M2022/01242). Uppdraget delredovisades den 1 februari 2023 (KN2023/02187) och slutredovisades den 1 december 2023.

(KN2023/04440). Enligt uppdraget skulle regeringen därefter ta förnyad ställning till tidpunkter för redovisning.

I januari 2023 beslutade regeringen, genom ändringar i bilagan till förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter, att flytta fram tidpunkten för när en ansökan om omprövning för moderna miljövillkor senast ska ha getts in med ett år för samtliga prövningsgrupper där tiden för att ge in en ansökan ännu inte hade passerats. Regeringen beslutade vid tre tillfällen, i december 2023, i mars 2024 och i maj 2024, att ytterligare flytta fram tidpunkten för när en ansökan senast ska ha getts in, den sista gången till den 1 juli 2025.

Den 16 februari 2023 gav regeringen Svenska kraftnät i uppdrag att tillsammans med Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten kartlägga de konsekvenser för elsystemet som omprövning av vattenkraften kan medföra m.m. (KN2023/02319). Uppdraget redovisades den 26 september 2023 (KN2023/04014). I redovisningen tar Svenska kraftnät bland annat upp att en fördjupad bedömning av påverkan på vattenkraftens förmågor behöver göras vart tredje år och att den bör vara en del av det fortlöpande arbetet med att följa upp genomförandet av den nationella planen.

I maj 2025 gav regeringen Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Svenska kraftnät och Energimyndigheten se över de s.k. HARO-värdena samt utarbeta vägledning för hur intresset av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel ska beaktas inom ramen för vattenförvaltningsarbetet (KN2025/01118). Uppdraget redovisades den 31 mars 2026 (KN2026/00763).

I maj och juni 2025 beslutade regeringen flera förordningsändringar som syftar till att säkerställa att vattenkraften prövas mot rätt kravnivå. Ändringarna är av betydelse för avvägningen mellan behovet av åtgärder som förbättrar vattenmiljön, inklusive förutsättningarna för vattenlevande djur, och behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Ändringarna bidrar till att säkerställa att miljöförbättrande åtgärder vidtas där de gör störst nytta, samtidigt som omprövningarna inte leder till en oacceptabel påverkan på elsystemet.

Närmare om uppdraget

Arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor är omfattande och sträcker sig över en tjugoårsperiod. Det är därför angeläget med ett väl genomtänkt och robust system för uppföljning, som möjliggör analys och utvärdering av utfallet av den nationella planen och de enskilda provningarna. En uppföljning bör utföras för att säkerställa att riktvärdet inte överskrids, att den nationella elberedskapen inte försämras och att reglerkraften värnas och för att ge regeringen möjlighet att vid behov se över regelverket och tillämpningen.

Uppföljningen ska omfatta, men är inte begränsad till, följande.

Myndigheterna ska följa upp effekten på miljön av de åtgärder som genomförs till följd av omprövningarna, bland annat med avseende på återskapandet av strömmande vatten, anläggandet av passager för vandrande fiskarter och andra organismer samt påverkan på hotade arter, för att se om åtgärderna leder till förbättringar i vattenmiljön och att miljö kvalitetsnormerna för vatten nås. Uppföljningen ska göras i relation till miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag och med utgångspunkt i relevanta preciseringar av målet.

Myndigheterna ska följa upp påverkan på nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel och konsekvenserna för elsystemet. Detta innebär bland annat att följa upp produktionsförluster till följd av miljöförbättrande åtgärder, den ackumulerade förlusten av reglerförmåga på nationell nivå samt påverkan på elberedskap och dammsäkerhet. Uppföljningen ska bland annat göras i förhållande till riktvärdet om 1,5 terawattimmar, som utgör vägledning för vad som kan anses vara betydande negativ påverkan på vattenkraftsproduktionen enligt 4 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Uppföljningen ska även inkludera en bedömning av påverkan på nationell elberedskap och reglerkraft samt av vattenkraftens bidrag till frekvens- och spänningsstabilitet.

Svenska kraftnät ska i dialog med och med stöd av underlag från regionala och lokala nätbolag följa upp hur omprövningarna påverkar vattenkraftens olika förmågor på regional och lokal nivå.

Myndigheterna ska följa upp i vilken utsträckning de länsstyrelser som är vattenmyndigheter har pekat ut vattenförekomster som kraftigt modifierade

vatten (KMOV) med hänsyn till kraftproduktion. Myndigheterna ska också följa upp i vilken utsträckning de länsstyrelser som är vattenmyndigheter har beslutat om mindre stränga krav på grund av påverkan från vattenkraft i enlighet med de undantag som EU-rätten medger. Av redovisningen ska det framgå i vilken utsträckning hänsyn har tagits till andra viktiga samhällsintressen, bland annat kulturmiljövärden, vid utpekande av KMOV och beslut om undantag i enlighet med 4 kap. 3 § och 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen.

Myndigheterna ska följa upp i vilken utsträckning kulturmiljövärden och andra samhällsintressen har beaktats i samverkansprocessen och i de enskilda prövningarna.

Myndigheterna ska följa upp utfallet av den nationella planen och de enskilda prövningarna i förhållande till skrivningarna i konsekvensanalysen i propositionen Vattenmiljö och vattenkraft, bland annat om att syftet med lagstiftningen inte är att anläggningar som används för småskalig kraftproduktion ska rivas ut i stor skala.

Myndigheterna ska följa upp och redovisa skillnaden mellan nuläge och situationen efter att verksamheten omprövats, beträffande framför allt energi och effekt samt balans- och reglerförmåga, samt antalet och andelen anläggningar som väntas rivas ut. Av redovisningen ska framgå i vilken utsträckning omprövning med stöd av de nya bestämmelserna har lett till krav på, eller faktiska, utrivningar samt i vilken utsträckning verksamhetsutövare själva har valt att riva ut anläggningar, liksom en analys av orsakerna till detta. Myndigheterna ska även följa upp i vilken utsträckning omprövningen har påverkat tillgänglig energi- eller effektmängd.

Myndigheterna ska utvärdera den samverkansprocess som Havs- och vattenmyndighetens har väglett om, för att säkerställa att den fungerar tillfredsställande.

Myndigheterna ska analysera i vilken omfattning omprövningarna har lett till samtida krav på tillståndsprövning.

Myndigheterna ska redovisa i vilken grad de förenklingar som varit syftet med lagstiftningen har blivit förverkligade, bland annat vad gäller

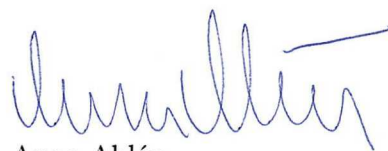
verksamheter med äldre rättigheter och hur övrigt förenklingsarbete har utfallit.

Myndigheterna ska analysera resultatet av uppföljningen i förhållande till den nationella planens syfte att få en samordnad prövning med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

På regeringens vägnar

Romina Pourmokhtari

Anna Ahlén

Kopia till

Justitiedepartementet/DÅ

Finansdepartementet/BA och SFÖ

Kulturdepartementet/KKM

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet/FJR, RTL och TP

Domstolsverket

länsstyrelserna

Naturvårdsverket

Riksantikvarieämbetet